

Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr Crynodeb Archwilio Blynyddol 2023

Dyma grynodeb ein harchwiliad ar gyfer Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr. Mae'n dangos y gwaith a gwblhawyd ers y Crynodeb Archwilio Blynyddol diwethaf a gyhoeddwyd ym mis Ebrill 2023. Mae ein crynodeb archwilio'n rhan o ddyletswyddau Archwilydd Cyffredinol Cymru. Ceir rhagor o wybodaeth am y dyletswyddau hyn ar ein [gwefan](#).

Ynglŷn â'r Cyngor

Rhai o'r gwasanaethau y mae'r Cyngor yn eu darparu

Ffeithiau allweddol

Mae gan y Cyngor 51 o gynghorwyr sy'n cynrychioli'r pleidiau gwleidyddol canlynol:

- Llafur 27
- Annibynwyr Sir Pen-y-bont ar Ogwr 13
- Cynghrair Democrataidd 7
- Annibynnol 3
- Ceidwadol 1

Gwariodd y Cyngor £342.4 miliwn ar ddarparu gwasanaethau¹ yn ystod 2022-23².

¹ Rydym yn diffinio gwariant ar wasanaethau fel cost gwasanaethau a godir ar y gronfa gyffredinol o'r Dadansoddiad Ariannu Gwariant, namyn costau unrhyw wasanaethau a ariennir o'r Cyfrif Refeniw Tai, gan ychwanegu prae-septau, ardollau a llog ar ddyledion.

² Ffynhonnell: Datganiad o Gyfrifon 2022-23

Ffeithiau allweddol

O ran y sefyllfa ar 31 Mawrth 2023, roedd gan y Cyngor £102.3 miliwn o gronfeydd ariannol wrth gefn defnyddiadwy³. Mae hyn yn cyfateb i 29.9% o wariant blynyddol y Cyngor ar wasanaethau⁴.

Mae 7% o'r 88 o ardaloedd ym Mhen-y-bont ar Ogwr yn rhai yr ystyrir eu bod ymhlith y 10% o ardaloedd mwyaf amddifadus yng Nghymru; dyma'r 12fed isaf o'r 22 cyngor unedol yng Nghymru⁵.

Rhagamcanir y bydd poblogaeth Pen-y-bont ar Ogwr yn cynyddu 7% rhwng 2023 a 2043 o 149,000 i 159,000, gan gynnwys gostyngiad o 2% yn nifer y plant, cynnydd o 1% yn nifer y boblogaeth o oedran gweithio a chynnydd o 34% yn nifer y bobl 65 oed a throsodd⁶.

Dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol

Gwnaethom gwblhau gwaith yn ystod 2021-22 i gyflawni'r dyletswyddau canlynol

- **Gwelliant parhaus**

Yn ystod 2022-23, bu'n rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol asesu a wnaeth y Cyngor fodloni'r gofynion adroddiad perfformiad mewn perthynas â 2021-22.

- **Archwilio'r Cyfrifon**

Bob blwyddyn mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio datganiadau ariannol y Cyngor i wneud yn siŵr y rhoddir cyfrif priodol am arian cyhoeddus.

- **Gwerth am arian**

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio a yw'r Cyngor wedi sefydlu trefniadau i gael gwerth am arian am yr adnoddau y mae'n eu defnyddio, a rhaid iddo fod wedi'i argyhoeddi ei fod wedi gwneud hyn.

- **Yr egwyddor datblygu cynaliadwy**

Mae angen i gyrff cyhoeddus gydymffurfio â'r ddyletswydd datblygu cynaliadwy wrth bennu eu hamcanion llesiant a chymryd camau i'w cyflawni. Rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol asesu i ba raddau y maent yn gwneud hyn.

³ Rydym yn diffinio cronfeydd ariannol wrth gefn defnyddiadwy fel cronfeydd wrth gefn y gellir eu defnyddio ar gyfer costau refeniw, lle nad yw'r diben wedi'i ddiogelu gan y gyfraith. Mae hyn yn golygu cyfanswm y gronfa gyffredinol, cronfeydd wrth gefn wedi'u clustnodi a balansau ysgolion. Nid yw'n cynnwys cronfeydd wrth gefn y Cyfrif Refeniw Tai, derbyniadau cyfalaf na grantiau cyfalaf anghymwysedig.

⁴ Ffynhonnell: Datganiad o Gyfrifon 2022-23

⁵ Diffinnir ardal yn y cyd-destun hwn fel 'Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is'. Ffynhonnell: StatsCymru

⁶ Ffynhonnell: StatsCymru

Yr hyn a nodwyd gennym

Archwiliad o Gyfrifon Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr ar gyfer 2022-23

Bob blwyddyn rydym yn archwilio datganiadau ariannol y Cyngor.

I gyflawni dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol rydym yn cwblhau prosiectau penodol, ond rydym hefyd yn dibynnu ar waith archwilio arall, a gwaith cyrff rheoleiddio megis Arolygiaeth Gofal Cymru ac Estyn (yr arolygiaeth addysg). Rydym yn cymryd canfyddiadau ein gwaith archwilio i ystyriaeth wrth asesu a yw'r Cyngor wedi sefydlu trefniadau i sicrhau gwerth am arian. Caiff ein canfyddiadau a'n casgliadau eu crynhoi isod.

Ar gyfer 2022-23:

- Cyflwynwyd y datganiadau drafft i'w harchwilio ar 18 Gorffennaf 2023. Roedd hyn cyn y dyddiad cau ar 31 Gorffennaf 2023 a bennwyd gan Lywodraeth Cymru.
- Roedd ansawdd y datganiadau drafft a gyflwynwyd i'w harchwilio yn dda.
- Rhoddodd yr Archwilydd Cyffredinol farn ddiamed bod datganiadau ariannol y Cyngor yn gywir ac yn deg ar 26 Ionawr 2024, ar ôl terfyn amser Llywodraeth Cymru ar 30 Tachwedd 2023. Cyflwynwyd yr archwiliad yn hwyrach nag mewn blynyddoedd blaenorol yn bennaf oherwydd effaith gofynion safonol archwilio newydd. Cafodd y rhain eu cynnwys yn ein cynllun archwilio y cytunwyd arno gyda Swyddogion ac a ystyriwyd gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 9 Tachwedd 2023.
- cafodd Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac Adroddiad Naratif y Cyngor eu paratoi yn unol â Chod CIPFA a chanllawiau perthnasol. Roeddent hefyd yn gyson â'r datganiadau ariannol a baratowyd gan y Cyngor ac ein gwybodaeth am y Cyngor.
- gwnaed nifer o newidiadau i ddatganiadau ariannol y Cyngor a gododd o'n gwaith archwilio, a thynnwyd sylw'r Pwyllgor Archwilio at y rhain yn ein Hadroddiad ar yr Archwiliad o'r Datganiadau Ariannol ym mis Ionawr 2024.
- yn ogystal â chyfrifoldebau'r Archwilydd Cyffredinol am archwilio datganiadau ariannol y Cyngor, mae ganddo gyfrifoldeb hefyd am ardystio nifer o hawliadau am grantiau a ffurflenni grantiau. Mae'r gwaith yn mynd rhagddo, ond ni nodwyd unrhyw broblemau arwyddocaol hyd yma.
- cyhoeddodd yr Archwilydd Cyffredinol y dystysgrif a oedd yn cadarnhau bod yr archwiliad o'r gyfrifon ar gyfer 2022-23 wedi cael ei gwblhau.

Adolygiad sicrwydd ac asesu risg

Fe wnaethom adolygu'r trefniadau y mae'r Cyngor wedi'u rhoi ar waith i sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio ei adnoddau. Gwnaethom gynhyrchu'r adroddiadau canlynol o'n gwaith sicrhau ac asesu risg:

Defnyddio gwybodaeth perfformiad – safbwynt a chanlyniadau defnyddwyr gwasanaeth – edrychom ar bersbectif defnyddwyr y gwasanaeth a'r data canlyniadau a ddarparwyd i uwch arweinwyr, a sut mae'r wybodaeth hon yn cael ei defnyddio. Canfuom nad yw gwybodaeth perfformiad y Cyngor yn galluogi uwch arweinwyr i ddeall safbwynt defnyddwyr y gwasanaeth a symud ymlaen tuag at ganlyniadau a fwriadwyd, gan gyfyngu ar eu gallu i ddeall effaith gwasanaethau a pholisïau'r Cyngor.

Adolygiad Strategaeth Ddigidol

Yn ystod 2022-23, gwnaethom archwilio dull strategol y Cyngor o ymdrin â digidol, ac yn benodol i ba raddau y datblygwyd hyn yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy; ac y bydd yn helpu i sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio adnoddau'r Cyngor. Yr hyn a ddarganfuwyd: Mae gwendidau yn null y Cyngor o ddatblygu a chyflawni ei strategaeth ddigidol.

Prosiect lleol – Adolygiad o Drefniadau Rheoli Perfformiad

Gwnaethom edrych ar drefniadau rheoli perfformiad y Cyngor, sy'n golygu'r strwythurau a'r mecanweithiau y mae'r Cyngor wedi'u rhoi ar waith i fonitro ei gynnydd tuag at gyflawni ei amcanion llesiant. Canfuom nad yw trefniadau rheoli perfformiad y Cyngor yn gyson yn ei alluogi i werthuso a rheoli ei berfformiad yn effeithiol megis gwendidau mewn gwybodaeth a dadansoddi perfformiad.

Arolygiaethau eraill

Gwnaethom hefyd ystyried adroddiadau Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC) ac Estyn yn ogystal ag unrhyw gamau dilynol a gymerwyd gan y Cyngor mewn ymateb.

Gwaith a gynlluniwyd ar gyfer 2023-24

Gwnaethom hefyd edrych ar yr heriau a'r cyfleoedd allweddol sy'n wynebu'r Cyngor. Gallai'r rhain effeithio ar allu'r Cyngor i gyflawni ei rwymedigaethau cyfreithiol mewn perthynas â'r egwyddor datblygu cynaliadwy a'r defnydd o'i adnoddau.

Mae ein gwaith ar gyfer 2023-24 yn cynnwys:

Sicrwydd ac asesiad risg

Adolygiad thematig – cynaliadwyedd ariannol

Adolygiad thematig – comisiynu

Adolygiad lleol – gwneud penderfyniadau

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol ar y llywodraeth, ac fe'i penodwyd gan Ei Mawrhydi'r Frenhines. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn gwneud ei waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n fwrdd statudol a sefydlwyd at y diben hwnnw ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol. Caiff Swyddfa Archwilio Cymru ei dwyn i gyfrif gan y Senedd.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, gan gynnwys awdurdodau unedol, yr heddlu, awdurdodau tân ac achub, parciau cenedlaethol a chynghorau cymuned. Mae hefyd yn cynnal astudiaethau o werth am arian mewn llywodraeth leol, yn asesu cydymffurfiaeth â'r gofynion sy'n weddill o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 a gall gynnal arolygiadau arbennig dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.

Y tu hwnt i lywodraeth leol, yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilydd allanol Llywodraeth Cymru a'r cyrff cyhoeddus a noddir ganddi ac sy'n gysylltiedig â hi, Comisiwn y Senedd a chyrff y Gwasanaeth Iechyd Gwladol yng Nghymru.

Archwilio Cymru yw'r enw ymbarél ar gyfer Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n endidau cyfreithiol ar wahân â'u swyddogaethau cyfreithiol eu hunain, fel y disgrifir uchod. Nid yw Archwilio Cymru yn endid cyfreithiol.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg.